

УДК 352/354

## ОСНОВНІ ТА МОРАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Гришина Н. В.,

кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри державно-правових дисциплін  
юридичного факультету  
Харківського національного університету  
імені В. Н. Каразіна

**Анотація:** Стаття присвячена визначенню основних закономірностей становлення, розвитку, організації та реалізації державної служби. Визначаються основні принципи державної служби, що закріплені законодавством України. Звертається увага на значення моральних принципів державних службовців.

**Ключові слова:** державна служба, державний службовець, принципи державної служби, мораль, моральні принципи, право.

**Аннотация:** Статья посвящена определению основных закономерностей становления, развития, организации и реализации государственной службы. Определяются основные принципы государственной службы, закреплённые законодательством Украины. Обращается внимание на значение моральных принципов государственных служащих.

**Ключевые слова:** государственная служба, государственный служащий, принципы государственной службы, мораль (нравственность), моральные принципы, право.

**Annotation:** The article is devoted to the basic laws of formation, development, organization and implementation of the public service. Defines the basic principles of public service embodied by the legislation of Ukraine. Draws attention to the importance of moral principles for civil servants.

**Key words:** public service, civil servant, the principles of public service, morality (morality), moral principles right.

Державна служба є професійною діяльністю осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань та реалізації держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів [1]. Теорія і практика державної служби базуються на основних принципах державної служби, тісно пов'язаних із принципами державного управління.

Принципи державної служби визначають основні закономірності становлення, розвитку, організації та реалізації державної служби; компетенцію і легітимність правовідносин державної служби, суспільну цінність державної служби та її результатів.

Всім основних принципів української державної служби вперше було унормовано у ст. 3 Законом України «Про державну службу» 1993 року у такому вигляді:

- служіння народу України;
- демократизм та законність;
- гуманізм і соціальна справедливість;
- пріоритет прав людини та громадянина;
- професіоналізм, компетентність, ініціативність, чесність, відданість справі;
- персональна відповідальність за виконання службових обов'язків;
- дотримання прав і законних інтересів органів місцевого та регіонального самоврядування;
- дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян.

Пізніше принципи державної служби в Україні були розвинуті Концепцією адміністративної реформи та доповнені Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування». Ці базові принципи можна об'єднати в три групи: конституційно-правові; етичні; організаційно-функціональні.

Конституційно-правові принципи спрямовані на реалізацію та охорону людських прав і свобод в Україні й включають такі: верховенство права, Конституції та інших законів України; пріоритет прав і свобод людини і громадянина; забезпечення рівних прав для всіх громадян України.

Принципи державної служби другої групи є етичною базою державної служби і включають такі: патріотизм, служіння народу України; політична і конфесійна нейтральність державних службовців; гуманізм і соціальна справедливість.

Організаційно-функціональні принципи утворюють засади функціонування державної служби і включають такі: конкурсний відбір кандидатів для заміщення вакантних посад державних службовців; професіоналізм і компетентність; оптимальне поєднання повноважень і відповідальності на кожній посаді державної служби; відкритість і прозорість державної служби; фінансове та матеріально-технічне забезпечення державної служби за рахунок державного бюджету; правова і соціальна захищеність державних службовців; персональна відповідальність державних службовців за свою діяльність; дотримання прав і законних інтересів органів місцевого та регіонального самоврядування; дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян [2, с. 200].

Звернемо увагу на такий принцип, який відноситься до групи етичних, як принцип служіння народу України. Служіння державі та народу – є моральною категорією. Коли моральні норми підкріплюються правовими, то це йде на користь розвитку адміністративній гілці влади. Тому цей принцип висуває певні вимоги до державних службовців.

1. Позиція політичної нейтральності, свідомої лояльності та на цій основі добросовісне служіння державі, народу, суспільству.

2. Служіння не конкретним державним органам, не особі, що займає керівну державну посаду, та не

своїй корпоративній групі, а тільки Конституції, державі та через неї народу, тобто некорпоративний, неособистісний і високоморальний підхід до організації державної служби і її кадровому забезпеченні.

3. Публічність державної служби. При цьому державна служба повинна максимально відповідати критеріям професійності, соціальності, моральності, духовності.

4. Відкритий, прозорий характер державної служби. Принцип гласності повинен стати базовим. Ця вимога означає, що сучасна державна служба повинна бути відкритою для суспільства в рамках чинного законодавства [3, с. 578].

Принцип служіння народу України впливає із ст. 3 Закону «Про державну службу», яка встановила, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Він, перш за все, знайшов свій прояв у тексті Присяги державного службовця «... охороняти права, свободи і законні інтереси громадян ...». Стаття 8 Конституції України передбачає принцип верховенства права, реалізація якого вимагає підпорядкування діяльності державних органів потребам реалізації і захисту прав людини, забезпечення їх пріоритетності перед іншими цінностями в Україні. А це означає, що вся діяльність державної служби повинна бути спрямована на служіння інтересам і кожного громадянина, і всього народу. Служіння інтересам народу можливе лише за умови запровадження такого правового режиму взаємостосунків між органами держави і громадянами, за яким людині буде гарантоване реальне додержання її прав і свобод, так і надійний правовий захист у разі їх порушення. Забезпечення реалізації такого правового режиму покладатиметься на державну службу. Одним з елементів такого правового режиму взаємовідносин є надання громадянам органами виконавчої влади «адміністративних послуг». Сама назва говорить про те, що держава в особі державних органів через державних службовців служить людині в реалізації нею свого права чи законного інтересу [4, с. 18].

Державна служба представляє собою не тільки правову, соціальну та організаційну систему, але і етичну. Вона виступає носієм моралі, моральних цінностей, орієнтує людей на дотримання моральних норм. Відмічається, що стабільність та надійність державної служби залежать не тільки від професійної підготовки, але і від моральних якостей чиновників.

Цілі, пріоритети та принципи кадрової політики в системі державної служби містить великий моральний заряд, що визначає характер та направлення цього явища. Тому моральна складова кадрової політики і кадрової роботи має першочергове значення для формування персоналу державної служби.

Мораль зародилась раніше політичної та правової форми свідомості. Звичай, мораль регулювали відношення людей ще у давнині. Норми моралі, як продукт історичного розвитку, виникли та формувались у боротьбі зі злом, за утвердження добра, справедливості, щастя людей. Суттєве значення в утвердженні загальнолюдських норм

моралі відіграла і відіграє релігія, особливо християнство.

Мораль – це суспільна система поглядів, норм, принципів і оцінок, регулюють поведінку людей з позицій добра і зла, справедливості та несправедливості [5, с. 40].

Основними складовими моралі є:

- моральна діяльність (вчинки, спілкування, поведінка, мета і засоби для її досягнення, мотиви діяльності та її результати);

- моральні відносини (сутність людського спілкування: повага, співчуття, етикет, культура спілкування тощо);

- моральна свідомість (сукупність певних норм, вимог і заборон, які регулюють людську поведінку та діяльність) [2, с. 292].

Слід зазначити, що не існує єдиної моралі для всіх часів і цивілізацій. Ще Фрідріх Енгельс стверджував: «У дійсності кожен клас і навіть кожна професія мають власну мораль, яку вони при тому ж порушують завжди, коли можуть це зробити безкарно...» [6, с. 298-299].

Мораль – це особлива форма суспільної свідомості і вид суспільних (моральних) відносин, в тому числі і в державно-службових відносинах.

У регулюванні державних та суспільних відношень мораль взаємодіє перш за все з правом. Мораль та право об'єднує те, що вони являються регуляторами поведінки людей, вони слугують одній загальній цілі – погодження інтересів особистості, суспільства, держави, забезпечення суспільного порядку. В цілому право відповідає або повинно відповідати моральним нормам. Моральні правила та норми, пов'язані з державною службою, знаходяться у тісному зв'язку з мораллю всього суспільства.

Практика державної служби показує, що службова поведінка державних службовців та кадрова діяльність посадових осіб повинні базуватися на моральних принципах.

Під моральними принципами державної служби розуміється сукупність норм, що виражають вимоги держави та суспільства до службовця, до характеру його взаємовідносин з державою, на службі у якого він знаходиться, з суспільством, якому він слугує, забезпечуючи взаємодію держави та його громадян в захисті їх прав, свобод та законних інтересів. Це система загальних цінностей та правил, що регулюють взаємовідносини державних службовців між собою в процесі їх спільної професійної діяльності в цілях утворення належного морально-психологічного клімату в колективі ті підвищення ефективності державної служби [3, с. 557-558].

Отже, принципи державної служби реалізуються через професійну діяльність державних службовців та допомагають сформулювати мету, цілі та функції державної служби.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Про державну службу: Закон України // ВВР. – 1993. – №49. – Ст. 259.
2. Черног С. С. Державна служба: історія, теорія і практика: навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 458с.
3. Черепанов В. В. Основы государственной службы и кадровой политики: учебник для студентов / В. В. Черепанов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 679 с.

4. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Закон України про державну службу: Науково-практичний коментар. – О.: Фенікс, 2007. – 316 с.  
5. Украинская Советская Энциклопедия: В 12 т. – К.: Укр. рад. енцикл., 1981. – Т.1. – 750 с.

6. Энгельс ф. Людвиг Фейербах и конец классической немецкой философии // К. Маркс, Ф. Энгельс. соч.: В 50 т. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1958 – 1981. – Т. 21 – 1961. – 457 с.

УДК 342.922

## **КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**Солошкіна І. В.,**

кандидат юридичних наук, доцент  
кафедри державно-правових дисциплін  
юридичного факультету  
Харківського національного університету  
імені В.Н. Каразіна

**Анотація:** Стаття присвячена вивченню проблем систематизації принципів, на яких ґрунтується дозвільна діяльність щодо підприємництва, видаються документи дозвільного характеру. Така систематизація провадиться з метою визначення доцільності існування певних органів дозвільного характеру та відповідності кола їх повноважень чинному законодавству.

Також, до системи принципів покладено світовий досвід, надбання економічної науки, адміністративного права та теорії управління у частині положень щодо напрямів державного регулювання.

**Ключові слова:** дозвіл, дозвільна діяльність, дозвільний документ, підприємництво, суб'єкт дозвільної діяльності.

**Аннотация:** Статья посвящена изучению проблем систематизации принципов, на которых основывается разрешительная деятельность в сфере предпринимательства, выдаются разрешительные документы. Такая систематизация производится с целью изучения целесообразности существования определенных органов разрешительного характера и соответствия круга их полномочий действующему законодательству.

Также, систему принципов положен мировой опыт, наработки экономической науки, административного права и теории управления в части положений о направлениях государственного регулирования.

**Ключевые слова:** разрешение, разрешительная деятельность, разрешительный документ, предпринимательство, субъект разрешительной деятельности.

**Annotation:** This paper is dedicated to the study of problems ordering principles on which the licensing activity in the field of entrepreneurship, issued permits. Such arrangements are made to study the feasibility of the existence of certain bodies of permit and compliance with their terms of office of the current legislation.

Also, a set of principles based on a universal experience, developments of economic science, administrative law and control theory in terms of the provisions of the directions of state regulation.

**Key words:** resolution, licensing activity, permit, entrepreneurship, the subject of permitting activity.

Дозвільна діяльність щодо підприємництва – цілеспрямована, підзаконна, організаційно-розпорядча, зовнішня діяльність уповноважених органів виконавчої влади (їх посадових і службових осіб) щодо видачі документів дозвільного характеру і спрямована на реалізацію державної політики у сфері регулювання підприємницької діяльності, захисту прав, інтересів суспільства, територіальних громад, громадян, безпеки громадян, громадського порядку, охорони навколишнього природного середовища, вільного розвитку конкуренції.

Поняття «дозвіл» широко використовується в адміністративному праві. Шляхом надання певних дозволів, здійснення дозвільної діяльності, держава в особі уповноважених органів, посадових осіб здійснює вплив на розвиток певної сфери суспільних відносин. За таких обставин держава реалізує свої регулятивні функції у визначеній сфері регулювання суспільних відносин.

Чинним законодавством передбачена велика кількість різноманітних дозволів, що, певною мірою, ускладнює реалізацію громадянами конституційного права на підприємницьку діяльність. Не випадкове

сучасне запровадження єдиного реєстраційного вікна, що обумовлено великою кількістю погоджувальних процедур [1, 2].

Принципи дозвільної діяльності щодо підприємництва повинні відповідати за змістом принципам державного регулювання господарської діяльності, а їх реалізація повинна сприяти розвитку підприємництва, а отже відповідати загальним принципам господарювання, визначеним ст. 6 Господарського кодексу України, а також відповідати конституційним основам правопорядку у сфері господарювання, визначеним ст. 5 Господарського кодексу України. До таких основ належать ті принципи, які стосуються діяльності держави щодо підприємництва:

1. Забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальної спрямованості економіки, недопущення використання власності на шкоду людині і суспільству;

2. Визнання усіх суб'єктів права власності рівними перед законом, непорушності права приватної власності, недопущення протиправного позбавлення власності;